

Svobodu tisku může uskutečnit jen *odpovědný tisk*, *neodpovědný* vychází jen z vlastnictví tisku.

Ve styku s lidmi mezi všemi, kteří žijí religiózně, je preferován jeden výslovný zákon, jehož dodržování si leckdy hříšným způsobem dovolujeme opomenout, avšak jehož absolutní hodnotu si nikdy nedovolíme popřít. Je to zákon – *lásky*, kterému ani ti, kteří zdánlivě bojují proti jeho principu a jeho jméno nenávidí, nejsou nevěrní. Neboť také oni mají láskydost, ba dokonce milují niterněji a jasněji, milují „člověka a lidstvo“.

Kdybychom chtěli formulovat smysl tohoto zákona, tak je asi následovný: každý člověk musí mít něco, co je víc, než on sám. Svě „privátní zájmy“ bys měl odložit, když jde o blaho druhých, blaho vlasti, společnosti, obecné blaho, blaho lidstva, dobrou věc apod.! Musí ti jít o vlast, společnost, lidstvo atd., o to, co je nad tebou, a tvůj „privátní zájem“ musí ustoupit před jejich zájmem. Neboť nesmíš být žádným – egoistou.

Láska je dalekosáhlý religiózní požadavek, který se snad neomezuje jen na lásku k Bohu a k člověku, nýbrž dominuje v každém vztahu. Cokoli děláme, myslíme, chceme, základem toho má vždy být láska. Tak sice smíme soudit, ale jen s „láskou“. Bibli lze jistě kritizovat, a to velmi důkladně, ale kritik ji musí především nade vše *milovat* a vidět v ní svatou knihu. Znamená to něco jiného než: nesmí ji na smrt kritizovat, musí ji nechat existovat, a to jako něco svatého, neotřesitelného? – Také v naší kritice lidí má láska zůstat neměnným základním podtónem. Soudy, které probouzejí nenávisť, nejsou vůbec naše *vlastní* soudy, nýbrž soudy nenávisť, která nás ovládá, „nenávisťné soudy“. Jsou ale soudy, které v nás vyvolává láska, víc našimi *vlastními*? Jsou to soudy lásky, která nás ovládá, jsou to „láskyplné, shovívavé soudy“, nejsou to naše *vlastní*, a tedy vůbec ne skutečné soudy. Kdo plane láskou ke spravedlnosti, ten vykřikuje: *fiat iustitia, pereat mundus*. Může se asi ptát a pátrat, co vlastně spravedlnost je nebo co vyžaduje, a v čem spočívá, avšak ne, *zda* je něčím.

Je velká pravda: „Kdo zůstane v lásce, ten zůstane v Bohu a Bůh v něm“ (1. Jan, 4,16). Bůh v něm zůstává, nezavírá se ho, nebude bezbožný, zůstane v Bohu, nepřijde k sobě a do svého vlastního domova, zůstane v lásce k Bohu a nebude bez lásky.

„Bůh je láska! Všechny doby a všechna pokolení poznávají v tomto slově centrum křesťanství.“ Bůh, který je láska, je dotěrný Bůh: nemůže nechat svět v klidu, nýbrž snaží se ho *oblážit*. „Bůh se stal člověkem, aby učinil lidi božskými.“⁶⁷¹ Má své prsty všude, a bez nich se nic neobejde. Všude má „nejlepší úmysly“, „nepochopitelné plány a rozhodnutí“. Rozum, kterým je on sám, má být také v celém světě podporován a uskutečněn. Jeho otcovská péče nám bere veškerou samostatnost. Nemůžeme vykonat nic rozumného, aniž by to neznamenal: to učinil Bůh! A nemůžeme si přivodit žádné neštěstí, aniž bychom neslyšeli: tak to ustavil Bůh. Nemáme nic, co bychom neměli od něj: on všechno „dal“. Co však činí Bůh, to dělá i člověk. Bůh chce svět veskrze *oblážit*, člověk ho chce také *obšťastnit*, chce všechny lidi *učinit šťastnými*. Proto každý „člověk“, který soudí, že má sám rozum, se ho snaží objevit u všech: vše má být veskrze rozumné. Bůh se trápí s ďáblem, a filosof s nerozumem a nahodilým. Bůh žádou bytost nechce jít *svou vlastní* cestou a podobně člověk nás nechá vést jedině lidský způsob života.

Kdo je ale plný svatě (religiózní, mravní, humánní) lásky, ten miluje jen strašidlo, „pravého člověka“, a pronásleduje s tupou nemilosrdností jednotlivce, pravého člověka, pod flegmatickým právním titulem postupu proti „ne-člověku“. Shledává jako chvályhodné a nevyhnutelné nemilosrdně postupovat nejdřívším způsobem. Neboť láska ke strašidlu neboli obecnému mu přikazuje nenávidět toho, kdo není strašidelný, tzn. egoistu nebo jednotlivce. Toto je smysl slavného projevu lásky, který se nazývá „spravedlnost“.

Trestně obžalovaný nemůže očekávat žádnou shovívavost, a že někdo přátelsky rozprostře roucho nad jeho nešťastnou nahotou. Bez dojetí strhne přísný soudce poslední cáry omluvy z těla ubohého obviněného, bez soucitu ho zavleče žalářík do

svého ponurého obydlí, bez smířlivosti vystřelí pranýřovaného po uplynutí trestu znovu mezi lidi s opovržením poplivané, své dobré, křesťanské, loajální spolubratry! Ano, bez milosti je zločinec „hodný smrti“ přiveden na popraviště a před očima já-sajícího davu slaví trestající mravní zákon svou vznešenou – pomstu. Protože přežít může jen jeden, mravní zákon nebo zločinec. Tam, kde zločinci přežívají nepotrestáni, tam mravní zákon zanikl, a tam, kde vládne, musí na zločince dopadnout. Jejich konflikt je nezničitelný.

Je to právě křesťanská doba, doba *milosrdenství, lásky, péče*, která lidem poskytla, co jim náleží, ba je dokonce přivedla k tomu, aby naplnili své lidské (božské) poslání. Pro styk se tedy předem stanovilo: toto a toto je bytnost člověka a tedy jeho poslání, k němuž ho povolal buď Bůh, nebo (podle dnešních pojmů) jeho lidské bytí (rod). Proto ta snaha po konverzi. To, že komunisté a humanisté očekávají od člověka víc než křesťané, na jejich stanovisku vůbec nemění. Člověku se má dostat to, co je lidské! Když zbožnému stačilo, že se mu dostalo to, co je božské, tak humanisté požadují, aby se mu to, co je lidské, nebralo. Oba brojí proti tomu, co je egoistické. Přirozené, neboť to, co je egoistické, mu nelze povolit nebo propůjčit (léno), nýbrž musí si to sám opatřit. To první uděluje láska, to druhé si mohu poskytnout jen já sám.

Dosavadní styk spočíval na lásce, *bezohledném* chování, vzájemné součinnosti. Jakmile se člověk cítil zavázán, aby se učinil blaženým nebo do sebe přijal blaženost, nejvyšší bytnost, a přivedl ji k *verité* (určité pravdě a skutečnosti), tak byl *druhým* povinován, aby jim pomohl realizovat jejich bytnost a jejich poslání: v obou případech nás právě bytnost člověka zavazovala přispět k jejímu uskutečnění.

Avšak nejsme povinni ze sebe něco udělat, ani udělat něco z druhých, neboť své bytnosti ani bytnosti druhých nic nedlužíme. Styk, který by byl stykem s bytností, je stykem se strážidlem, nikoli s něčím skutečným. Stýkám-li se s nejvyšší bytostí, tak se nestýkám se sebou, a stýkám-li se s bytností člověka, tak se nestýkám s lidmi.

Z lásky přirozeného člověka se prostřednictvím vzdělání stává *příkaz*. Jako příkaz se však vztahuje na *Člověka* jako takového, nikoli na *mne*. Je to moje *bytost*, kolem níž se dělá mnoho povyku, nikoli moje vlastnictví. *Člověk*, tzn. lidskost, klade onen požadavek na mně. Láska je *požadována*, je to moje *povinnost*. Místo toho, aby byla skutečně získána pro *mne*, je tedy získána pro to, co je obecné, *Člověka*, jako jeho vlastnictví nebo vlastnost. „K člověku, tzn. ke každému člověku, patří milovat: láska je povinnost a poslání člověka atd.“

Lásku proto musím opět vindikovat *sobě* a vyprostit ji z moci *Člověka*.

Co bylo původně, ale *nahodile*, instinktivně, *moje*, to mi bylo půjčeno jako vlastnictví člověka: stal jsem se lenikem, když jsem miloval, stal jsem se vazalem lidstva, když jsem miloval, jen exemplářem tohoto rodu, a když jsem miloval, nejednal jsem jako *já*, nýbrž jako *Člověk*, jako exemplář člověka, tzn. lidsky. Celý stav kultury je *lenním systémem*, když vlastnictví, které je vlastnictvím *Člověka* neboli lidstva, není *moje*. Byl založen ohromný lenní stát, jednotlivci všechno uloupeno, všechno ponecháno „člověku“. Jednotlivec se nakonec musel ukázat jako „veskrze hříšník“.

Nemám snad mít žádný živý zájem na osobě druhého, nemá mi na srdci ležet *jeho* radost a *jeho* blaho, nemá požitek, který mi přichystám, přesáhnout všechny mé jiné vlastní požitky? Naopak, s radostí mu mohu obětovat nesčetně mnoho požitků, nesčetně mnoha věci se mohu zřeknout, abych zvětšil *jeho* potěšení, a mohu pro něj dát v sázku to, co by bylo bez něj pro mě nejdražší, svůj život, svůj blahobyt, svou svobodu. Vždyť z toho přece mám potěšení a štěstí, pokochat se jeho potěšením a štěstím. Ale *sebe*, *sebe samotného* mu neobětují, nýbrž zůstanu egoistou a – vychutnám si ho. Kdybych mu všechno obětoval, co bych si bez lásky k němu ponechal, tak je to velmi jednoduché, a dokonce mnohem obvyklejší v životě, než se to zdá být. Nedokazuje to však nic jiného, než že tato jedna vášeň je ve mně silnější, než všechny ostatní. Také křesťanství nás učí obětovat této vášni všechny ostatní. Jestliže však obě-

tují jedné vášni všechny ostatní, tak proto ještě neobětněji sebe, a neobětněji nic z toho, čím jsem skutečně sám sebou, ne svou vlastní cenu, svou *svovjskost*. Tam, kde se tento špatný případ objeví, tak to nevypadá s láskou lépe, než s jakoukoli jinou vášní, které slepě podléhám. Ctižádostivý člověk, který je zmiřán ctižádostivostí a zůstává hluchý vůči každému varování, které se v něm v klidných okamžicích ozývá, ten nechal vášně pro-měnit v tyrana, vůči němuž ztrácí veškerou sílu jej překonat: sám se vzdal, protože se nemůže *překonat*, a tím se jí nemůže zbavit – je posedlý.

Také mám rád lidi, nikoli jen jednotlivce, nýbrž každého. Ale miluji je s vědomím egoismu: miluji je, protože *mě* láska činí šťastným, miluji, protože je pro mě milování přirozené, protože se mi líbí. Neznám žádný „příkaz lásky“. Mám *soucit* s každou něžnou bytostí, a její soužení mě také souží, její potěšení mě také těší: mohu ji zabít, ale ne trýznit. Naproti tomu velkomyslný, ctnostný pán filistrů Rudolf v *Mysteriích Paříže*, protože ho zlí „rozhořčil“, plánuje jejich týrání. Onen soucit jen dokládá, že pocit citičiho je také můj, mé vlastnictví, naproti tomu nelitostný postup „právního“ člověka (např. proti notáři Ferrandovi) se rovná bezcitnosti onoho lupiče, který podle velikosti postele uřízne nebo prodlouží zajatcům nohy: Rudolfovo lože, podle něhož upravuje lidi, se stává pojmem „dobra“. Cit pro právo, ctnost atd. činí nemilosrdným a netolerantním. Rudolf necítí jako notář, nýbrž naopak cítí, že „lotrovi se děje právo“. To není soucit.

Milujete člověka, proto trýzníte jednotlivého člověka, egoismu. Vaše láska k lidem je trýzněním lidí.

Když vidím milovaného trpět, tak trpím s ním, a nemám klid, než zkusím všechno, abych ho utěšil a povzbudil. Když ho vidím veselého, tak mám z jeho radosti radost. Z toho nevyplývá, že by mi stejná věc, která v něm vyvolává tento pocit, působila utrpení nebo radost, jak to již dokládá každá tělesná bolest, kterou necítím tak, jak ji cítí on: jeho bolí zub, mně však bolí jeho bolest.

Protože *já* však nemohu snést vrásky hoře na milovaném čele, proto, a tedy kvůli sobě, je zulíbám. Kdybych tohoto člo-

věka nemiloval, tak at' si dělá jakékoli vrásky, nestarám se o ně. Zplaším jen *svůj* žal.

Jak má nyní někdo nebo něco, jehož a co nemiluji, *právo* na to, být mnou milován? Je první moje láska, nebo je první jeho právo? Rodiče, příbuzní, vlast, národ, rodné město atd., posléze spolubližní vůbec („bratři, bratrství“) tvrdí, že mají právo na mou lásku, a bez dalšího si na ni činí nárok. Pohlížeji na ni jako na své *vlastnictví*, a na mně, když to nerespektují, jako na zloděje, který jim bere to, co jim patří a je jejich. *Já mám* milovat. Když je láska příkazem a zákonem, tak k tomu musím být vychován, vzdělán, a když se vůči tomu proviním, musím být potrestán. Musí tedy být na mně vykonáván co možná nejsilnější „morální vliv“, abych byl přiveden k tomu milovat. A nelze pochybovat, že lze lidi vydraždit a svést k lásce jako k jiným vášním, např. přímo k nenávisti. Nenaivist prochází celými pokoleními, jen proto, že předci jedněch patřili ke Gueľfům, druhých ke Ghibellinům.

Láska však není žádný příkaz, nýbrž, jako každý z mých pocitů, *mým vlastnictvím*. Když je moje vlastnictví *získané*, tzn., koupené, pak vám ho ponechám. Církev, národ, vlast, rodinu atd., které si nedokážou získat mou lásku, nemusím milovat, a kupní cenu své lásky stanovím zcela podle své libosti.

Sobecká láska je vzdálená nesobecké, mystické nebo romantické. Milovat můžeme všecko možné, nejen člověka, nýbrž nějaký „předmět“ vůbec (víno, svou vlast, atd.). Láska se stává slepou a šílenou tím, že mou moc zbavuje toho, co se *musí* (pobláznění), romantická tím, že do ní vstupuje to, co se *má*, tzn., že se „předmět“ pro mě stává svatým, nebo jsem k němu vázán povinností, svědomím, přísahou. Nyní předmět už není pro mě, nýbrž já pro něj.

Láska není posedlost jako můj počitek – jako takovou si ji spíš udržím jako vlastnictví – nýbrž tím, že předmět je cizí. Religiózní láska spočívá totiž v příkazu, milovat v milovaném „svatého“ nebo na svatém záviset. Pro nesobeckou lásku existují předměty, které jsou *hodně absolutní lásky*, pro něž má mé srdce bít, např. spolubližní nebo manžel či manželka, příbuzní

atd. Svatá láska miluje to, co je na milovaném svaté, a pokouší se o to, učinit z milovaného stále ještě víc a více svatého (např. „člověka“).

Milovaný je předmětem, který *mám* milovat. Není předmětem mé lásky, protože nebo tím, že ho miluji, nýbrž je předmětem lásky o sobě a pro sebe. Předmětem lásky ho nečiním já, nýbrž on je skutečně takovým, neboť to, že se takovým stal asi mou volbou, jako nevěsta, manžel apod., na tom nic nemění, poněvadž on vždy tak jako kdysi vyvolený získal své vlastní „právo na mou lásku“, a já, protože jsem ho miloval, jsem zavázán ho milovat věčně. Není tedy předmětem *mé* lásky, nýbrž lásky vůbec: předmětem, který *má* být milován. Láska k němu přichází, patří mu, nebo je jeho *právem*, zatímco já jsem *zavázán* ho milovat. Moje láska, tzn. láska, kterou mu splácím, je ve skutečnosti *jeho* láska, kterou on na mě vymáhá jen jako poplatek.

Každá láska, na níž spočívá bytí jen sebestmenší skvrna závalu, je nesobecká, a tak jak daleko tato skvrna sahá, je posedlostí. Kdo si myslí, že předmětu své lásky něco *dlužít*, ten miluje romanticky nebo religiózně.

Např. rodinná láska, která je obvykle pojímána jako „pietà“, je religiózní láska; stejně tak láska k vlasti, velebená jako „patriotismus“. Všechna naše romantická láska má tutéž podobu: všude pokrytectví nebo spíš sebeklam „nezištné lásky“, zájem o předmět kvůli němu samému, nikoli kvůli mně, a jediné kvůli mně.

Religiózní nebo romantická láska se odlišuje od smyslové lásky sice odlišností předmětu, nikoli však závislostí jednání vůči němu. Obě jsou koneckonců posedlostí. V prvním případě je předmět profánní, v druhém svatý. Nadvláda předmětu nade mnou je v obou případech stejná, jenže jednou je předmět smyslový, podruhé duchovní (přízrakový). Má vlastní je moje láska teprve tehdy, když spočívá v naprosto sobeckém a egoistickém zájmu, tím je předmět *mé* lásky skutečně *mým* předmětem neboli *mým* vlastnictvím. Svému vlastnictví nejsem nic dlužen a nemám žádnou povinnost vůči němu, stejně tak jako

řeba nemám žádnou povinnost vůči svému oku. Když ho přesto s největší pečlivostí chráním, tak to dělám kvůli sobě.

Láska ve starověku chyběla stejně tak málo jako v křesťanské době. Láskyplný bůh je starší než Bůh lásky. Ale mystická posedlost náleží Novým.

Posedlost láskou spočívá v odcizení předmětu nebo v mé bezmoci vůči jeho cizosti a nadvládě. Pro egoistu není nic tak velké, aby se před tím musel kořit, nic tak svrchované, aby kvůli tomu žil, nic tak svaté, aby se pro to obětoval. Láska egoisty vyvěrá ze sobectví, proudí ložem sobectví a opět ústí v sobectví.

Může to ale pak být ještě láska? Jestliže pro to znáte jiný výraz, tak ho hned použijte. Pak sladké slovo lásky může uvadnout se zaslým světem! Já však v našem *křesťanském* jazyce žádné nyní nenalézám, a proto zůstanu u starého názvu a *svůj* předmět, své – vlastnictví, „miluji“.

Lásku hájím jen jako jeden ze svých pocitů, avšak jako mocí nade mnou, jako božskou mocí (Feuerbach), jako vášní, které se nemohu zbavit, jako religiózní a mravní povinností – jí pohrdám. Jako můj pocit je *moje*. Jako princip, jemuž zasvěcují a „zapřísahám“ svou duši, je velitkou a je *božská*, stejně tak jako je nenávisť jako princip *d'ábelská*: jedno horší než druhé. Zkrátka, egoistická láska, tzn., moje láska není ani svatá nebo nesvatá, ani božská nebo d'ábelská.

„Láska, která je omezena vírou, pravou láskou není. Jediné omezení, které neodporuje bytnosti lásky, je sebeomezení lásky rozumem, inteligencí. Láska, která pohrdá přísností, zákonnem inteligence, je teoreticky chybná, prakticky zkažená láska.“⁷² Láska je tedy ve své bytnosti *rozumná*! To si myslí Feuerbach, naproti tomu věřící si myslí, že láska je ve své bytnosti *zbožná*. Jeden horlí proti *nerozumné* lásce, druhý proti *bezbožné* lásce. Oběma může nanejvýš platit jako *splendendum vitium*. Neexistuje pro oba láska, i když ve formě nerozumů a nevirů? Neodvází se říci: nerozumná nebo bezbožná láska je nesmysl, není láskou; stejně tak nemohou říci: nerozumně nebo bezbožně slzy žádnými slzami nejsou. Avšak jestliže také

nerozumná atd. láska musí být láskou, a mají-li přesto být nehodné člověka, tak z toho vyplývá jednoduše pouze toto: láska není to, co je nejvyšší, nýbrž rozum nebo víra. Milovat může také nerozumný a nevěřící. Láska má ale cenu jen tehdy, když je láskou rozumného nebo věřícího. Je to klam, když Feuerbach nazývá rozumnost lásky jejím „sebeomezením“. Věřící by mohl stejným právem nazývat zbožnost jejím „sebeomezením“. Nerozumná láska není „chybá“ ani „zkažená“, koná své služby jako láska.

Vůči světu, zejména vůči lidem, mám *zaujmutou určitý pocit*, a od počátku jim „vycházet vstříc s láskou“, s pocitem lásky. Otvírá se zde ovšem mnohem větší libovůle a sebeurčení, než když se nechám od světa zahrnout všemi možnými pocity a zůstávám vystaven nejzmatenějším, nejnáhodnějším dojmům. Přistupuji ke světu spíš s předem daným pocitem, jakoby předsudkem a předem daným míněním. Předem jsem si stanovil svůj postoj k němu, a přes veškerý jeho odpor cítím a myslím si o něm jen to, co jsem se jednou rozhodl cítit. Proti nadvládě světa se zajišťuji principem lásky. Neboť ať přijde cokoli, já – miluji. Např. to, co je ošklivé, vyvolává ve mně nepřijemný dojem; avšak rozhodnut milovat, tento dojem překonám, stejně jako každou antipatii.

Avšak počitek, k němuž jsem se původně zcela předurčil a – odsoudil, je právě *omezený počitek*, protože je predestinovaný, jehož sám nejsem schopen se zbavit nebo zřít. Protože je zaujatý, je to *předsudek*. Už se neukazuji vůči světu, nýbrž ukazuje se moje láska. Svět mě sice neovládá, tím víc mě však nevyhnutelně ovládá duch *lásky*. Překonal jsem svět, abych se stal otrokem tohoto ducha.

Když jsem prve řekl, miluji svět, tak k tomu nyní ihned dodávám – nemiluji ho, neboť ho *ničím*, jako ničím sebe: *já ho rozkládám*. Neomezují se na jeden pocit vůči lidem, nýbrž dávám volný prostor všem, kterých jsem schopen. Proč bych se nemohl odvážit, vyslovit to s takovou otevřeností? Ano, *já využívám svět a lidi!* Přitom mohu být otevřený vůči každému dojmu *působení*, aniž bych se sám sobě odloučil. Mohu milo-

vat, s plnou duší milovat, a šířící žár mé vášně nechat plavat ve svém srdci, aniž bych milovaného přijímal za něco jiného, než za *potravu* své vášně, již se vždy znovu nasytí. Všechna moje starost o něj se vztahuje jen k *předmětu mé lásky*, jen k němu, jenž *potřebuje* mou lásku, jen k němu, „vrouc-ně milovanému“. Jak lhostejný by mi byl bez této – mé lásky! Jen svou lásku s ním sdílím, jen k tomu ho *používám – užívám si ho*.

Výberme si jiný podobný příklad. Vidím, jak jsou lidé v temných pověrách znepokojevaní rojem příznaků. Nechám snad proto v plné síle padnout denní světlo na noční přelud, protože mi to láska k vám prikazuje? Píšu lidem z lásky? Ne, píšu, protože chci, aby *moje* myšlenky existovaly ve světě, a i když také předem tuším, že vás tyto myšlenky připraví o klid a mír, i když také vidím, že z tohoto myšlenkového sémě vzejdou nejkrvavější války a zánik mnoha generací – přesto je rozse-vám. Dělejte si s tím, co chcete a můžete, je to vaše věc a mě to nezajímá. Budete s tím asi mít jen zármutek, boj a smrt, jen nemnozí z toho budou mít radost. Kdyby mi leželo na srdci vaše blaho, tak bych jednal jako církev, když laikům vezme bibli, nebo křesťanské vlády, které se zavazují k posvátné povinnosti, „chránit prostého člověka před špatnými knihami“.

Ale ne nejen kvůli vám, ale také dokonce ani ne kvůli pravdě otevřeně neříkám, co si myslím. Ne –

Zpívám, jak zpívá pták,

Který sídlí ve větvích,

Piseň, která prýští z hrdla,

Je darem, který se bohatě vyplatí.

Zpívám, protože – jsem zpěvákem. Vás však k tomu *využívám*, protože – potřebuji uši.

Kde se setkávám se světem – a setkávám se s ním všude – tam ho strávuji, abych utišil hlad svého egoismu. Nejsem pro mě nic jiného než – mou potravou, stejně tak jako já jsem tebou stravován a využíván. Máme k sobě pouze jeden vztah, vztah

potřebnosti, využitelnosti, potřeby. *Navzájem* si nic nedlužíme, neboť to, co se zdá, že ti dlužím, jsem nanejvýš dlužný sobě. Když ti ukážu veselou tvář, abych tě také rozveslil, tak na tvé radosti záleží *mně*, a moje tvář slouží *mému* přání. Tisícům ostatních, které rozveselit nechci, ji neukážu.

Musíme být vychováni k oné lásce, která se zakládá na „bytnosti člověka“ nebo je na nás v církevním a mravním období kladena jako „příkaz“. Ať se morální vliv, hlavní ingredience naší výchovy, snaží řídit styk lidí jakýmkoli způsobem, měl by zde být alespoň v jednom případě zkoumán egoistickým pohledem.

Ti, kteří nás vychovávají, pokládají za důležité, odnaučit nás zavčas lhát a vštípit nám zásadu, že musíme vždy říkat pravdu. Když se z tohoto pravidla učinil základ sobectví, tak by každý snadno pochopil, jak lze lhaním promarnit důvěru k sobě, kterou chce vyvolat u druhých, a jak správná se ukazuje věta: nikdo nevěří lháři, i kdyžby mluvil pravdu. Ve stejné době by ovšem cítil, že může pravdu říci jen tomu, koho *on* oprávní, aby slyšel pravdu. Promikne-li špion v převlečení do nepřátelského tábora, a zeptají-li se ho, kdo je, tak jsou ti, kdo se ho ptají, určitě zmocnění k tomu, ptát se ho na jméno, *on* jim však nedává právo, aby se od něj dozvěděli pravdu. Říká jim, co chce, jen ne to, co je pravdivé. A přece mravnost říká: „Nesmiš lhát!“ Mravnost je opravňuje, aby slyšeli pravdu. Já jim však oprávnění nedávám, a uznávám pouze právo, které udílím *já*. Policie vrhne do shromáždění revolucionářů a zeptá se na jméno řečníka. Každý ví, že policie na to má právo, ale nemá ho od *revolucionáře*, protože je jejím nepřitelem. Řekne jí falešné jméno a – obelže ji. Avšak policie není tak pošetilá, aby u svých nepřátel předpokládala lásku k pravdě. Naopak, jen tak nevěří, nýbrž když může, vyslýchané individuum „rekognoskuje“. Opravdu, stát všude postupuje vůči individuím nedůvěřivě, protože poznává v jejich egoismu přirozeného nepřítel. Ihned vyžaduje „příkaz“, a kdo se nemůže prokázat, ten se stane kořistí jeho slídící inkvizice. Stát jednotlivci nevě-

ří a nedůvěřuje, a tak s ním uzavře *smilovnu o lhaní*. Věřtí mu jen tehdy, když se o pravdě jeho výpovědi *přesvědčil*, k čemuž nemá žádný jiný prostředek než přísahu. Tato přísaha také jasně dokazuje, že stát se nespolehá na naši lásku k pravdě a naši věrohodnost, nýbrž na náš *zájem*, naše sobectví: spolehá na to, že si přísahou nechceme zneprátenit Boha.

Představme si nyní francouzského revolucionáře v roce 1788, který by mezi přáteli pronesl dobře známá slova: „Na světě nebude klid, dokud poslední král nebude viset na střevech posledního kněze.“ Král měl tehdy ještě absolutní moc, a když byl tento výrok náhodně vyrazen, aniž by se ovšem mohl sehnat svědek, vyžadovalo se na obžalovaném přiznání. Má se přiznat nebo ne? Když se nepřizná, tak lže, a – zůstane bez trestu. Když se přizná, tak je upřímný, a bude – sřát. Když mu jde nade vše o pravdu, tak ať zemře. Jen ubohý básník by se mohl pokusit udělat z konce svého života tragédii. Neboť jaký to má smysl vidět, jak člověk ze zbabělosti podlehne? Kdyby však měl odvahu nebýt otrokem pravdy a upřímnosti, tak by se zeptal asi takto: „K čemu soudci potřebují vědět, o čem jsem si povídal s přáteli? Kdybych *chtěl*, aby to věděli, tak bych jim to řekl, jako jsem to řekl svým přátelům; nechci, aby to věděli. Vloudili se do mé důvěry, aniž jsem je pozval a udělal z nich své důvěrníky. *Chtěji* se dozvědět, co *já* *chci* zatajit. Pak dojde k tomu, že vy, kteří chcete zlomit mou vůli vaší vůlí, zkoušíte své umění. Můžete mě mučit na skřipci, můžete mi hrozit peklem a věcným zatracením, můžete mě přinutit k falešné přísaze, ale pravdu ze mě nemůžete dostat, neboť *já* vás *chci* obelhat, protože jsem vám žádám právo a nárok na svou upřímnost nedal. Ať Bůh, „který je pravda“, na mně pohlíží shůry tak výhrůžně, ať je lhaní pro mě sebezhorší, přesto mám odvahu lhát, a dokonce když by mě můj život omrzl, dokonce když bych nikoho víc nevítal, než váš popravčí meč, tak byste přesto neměli mít radost, vidět ve mně otroka pravdy, z něhož vaše kněžské umění udělalo zrádce své *vůle*. Když jsem pronesl ona velezrádná slova, tak jsem chtěl, abyste o tom nic nevěděli. Nyní chci to samé a nenechám se vyděsit kletbou lži.“